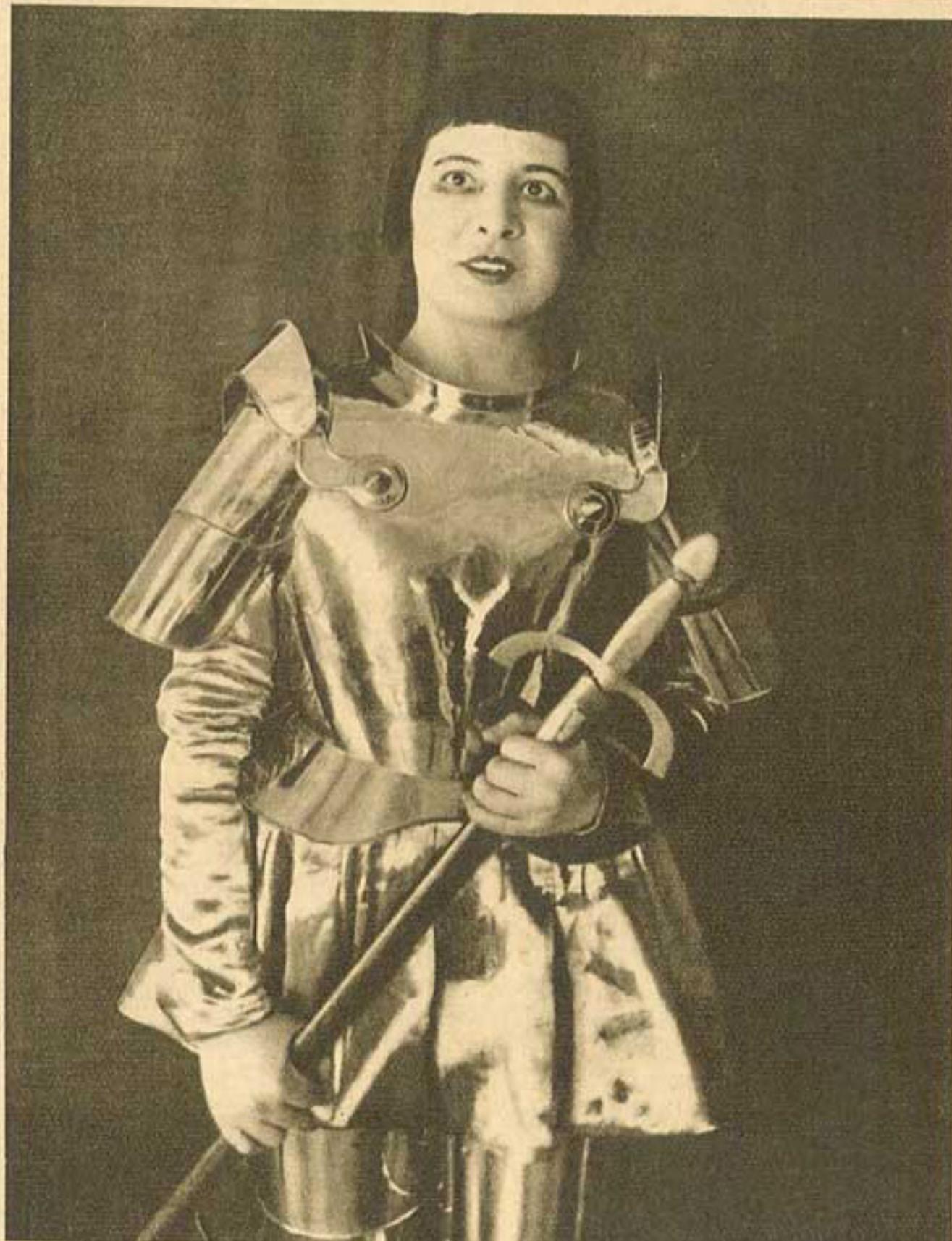

№ 29. 1925/26.

4.—

22. III. 1926.

КОМЕДИЈА

Нада Ризнић у улози Св. Јованке од
Бернарда Шоа, на премијери у београд-
ском Народном Позоришту.

Nada Riznić u ulozi Sv. Jovanke od Ber-
narda Soa, na premieri u beogradskom
Narodnom Pozorištu.

Foto: Вл. Бенчић — Београд.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник: Издавачко Удружење „Илустрација“ — Београд, Косовска 11.

Елегија

За критичаре „на даскама које живот значе“: занати позоришног критичара и демимондкиње — слични су*

Драги уредниче, прочитајте молим Вас, ову тужбалицу, која може да буде и апологијом једне касте, ако је исправно разумете:

„Занат, који је ваљда највише сличан занату јавне жене, јест занат позоришног критичара.

„Није то само за то, што је позоришни критичар, као и сви критичари, као уопште сви интерпретатори, у неку руку само пасивна авет према активној мори, која би требало да буде аутор. То би му, у најгорем случају, давало једно пасивно и женско звучење (а сценска уметност је одиста јединица, у којој жена може да буде већа од мушкарца: *Duse docet!*) Него је то стога, што позоришни критичар треба да је готов, да — поради односног хонорара и чак у тачно одређен дан и час — издржи загрљај којегмудраго чељадета, кога он није изабрао, и које је сад у праву да дух његов јаши. Ствар сбична, хронична; али у својој сржи понижавајућа, као што су и оне којима се посвећују јавне жене.

„Књижевни и уметнички критичари бирају оне писце које хоће да критикују. Из зденца неразрезаних књига, које им шаљу издавачи, или из дугог низа китова и слика поређаних по изложбама, они изберу више или мање по својој слободној воли оно што их интересује и привлачи као блиско овој или оној њиховој душевној склоности, те у својој критици или запевају унисоно са својим избраником, или одбијају са више или мање гнушања оно што им се чини вредним да буде одбијено. Па ако писцу данас расположени, говориће сутра: ако су ведро расположени, зауставиће се код осмеха неког литамисте; ако су тмурни, тражиће елегичара да са њим плачу.

„Али позоришни критичар, бар према перфидним обичајима италијанским (и нашим! и нашим! прим. прев.), кад је већ дошао одређени час, не може више ништа да одбија. Све оно што му је понуђено мора да прогута. Можда је он срео неког без-

* Писмо г. Лахмана, позоришног критичара „Новога Доба“, спремног младог човека, који осећа и разуме позориште, и сва је трагедија што је везан за Сплит, који је ишак провинција.

Н. Ј.

дуног повериоца, можда је за увек поздравио створење које је љубио, можда је час пре читao у новинама неку окрутну вест или примio писмо или телефонски позив, који су му душу испунили радошћу и уљујали га у снове најблиставије; ништа се све то не рачуна. У девет и неколико минута он треба да је, у коректном оделу и по могућству избријан, на својој фотељи да нуди своју девичанску душу оному што је драмски аутор решио се да у њу утише. Одлазите снови, бежте тугованке, и прохтеви да скочиш над фотељу, ван са кленитима његових мук. Био онамо Хамлет, била фарса Петрошинијева, ваља да се разуме и чује оно што хоће они онамо, са позорнице. После тога, за три часа, моћи ће да их и одбија, али а постериори: пошто их је већ издржао.

Дакле, још једном судбина Кинова, судбина Риголета шаљивчине, и стихова:

„*Vesti la giubba, la faccia infarina*“.

Двадесет су пута ту тему ставили на даске, али за интерпретатора-глумца: на интерпретатора-критичара нико никад није ни помислио. Јасно се види да фигура критичарева није толико поетична, толико трагедијална, како би рекао Алфиери, колико фигура глумчева. Па ипак! Па ипак! Данас, кад се (у сасвим другом смислу!) налазимо у „критичном времену“! Кад је свак критичар! Какав ли сине за оне романтичне аргате, који сад претендују да пишу „нови театар“! Ко ће се одлучити да га обради? Остављамо бесплатно идеју младим италијским ауторима“.

Исправка!

Непажњом у штампарији под извесне слике дошли су, погрешно, потписи за друге слике. Зато молимо да се исправи:

- 1) Слика на страни 9. треба да носи потпис са слике на 21. страни, јер је на 9. страни слика из Сплита;
- 2) Потпис са стране 9 треба да дође под слику на страни 20, јер је то слика из Прага („Лизистрат“), и
- 3) Слика на страни 21 треба да носи потпис који се налази на страни 20, т. ј. „Манон Леско“ у Загребу.

Ispravka!

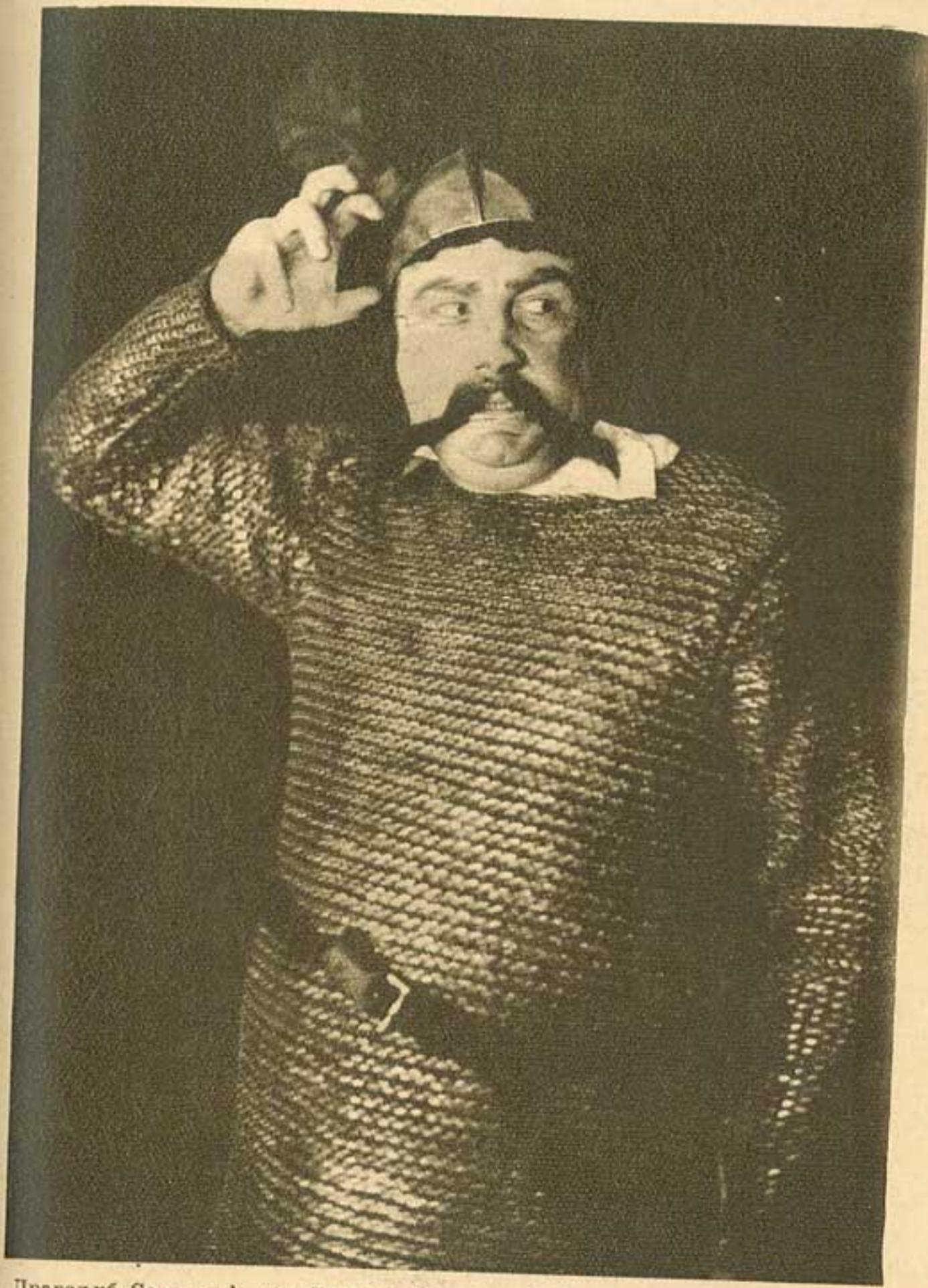
Непаžnjom u štampariji pod izvesne slike došli su, pogrešno, potpisi sa druge slike. Zato molimo da se ispravi:

- 1) Slika na strani 9. treba da nosi potpis sa slike na 21. strani, jer je na 9 strani slika iz Splita;
- 2) Potpis sa strane 9 treba da dođe pod sliku sa strani 20, jer je to slika iz Praga („Lysistrata“), i
- 3) Slika na strani 21 treba da nosi potpis koji se nalazi na strani 20, t. j. „Manon Lescaut“ u Zagrebu.

Александар Златковић као дофен Чарлс Aleksandar Zlatković kao dofen Čarls у „Св. Јованци“ од Вернада Шоа на и „Sv. Jovanci“ od Bernarda Šoa na премиери у Београду.

Foto: Вл. Венчић — Београд.

Драгољуб Сотировић као Ла Ир у Св. Јованци, у београдском Народном Позоришту. Dragoljub Sotirović kao La Ir u Sv. Jovanci, u beogradskom Narodnom Pozorištu.

Foto: Вл. Венчић — Београд.

Слд. драги уредниче, нека Вас не буни вулгарисст упоређења, прво што је у овом случају улога јавне жене узета као највећи севан што га ћеко може да учини на олтару умируће културе, друго за то што је суштина ствари дубоко испод површине тог поређења (да се прикаже на даскама живот критичарев! Критичар на даскама што значе живот!), и треће за то што овај питат који сам Вам написао није ни мој ни ма којег критичара између Соче и Вардар. То пише једно бриљантно критичарско перо. Силвио д'Амико, који је такође и аутор драмског посма „Савонарола“. Сад ако и не верујете да између Соче и Вардар има ма и један живући Савонарола, није ли одвећ велико искушење да се прихвати предлог Д' Амиков о кратичару на даскама, који сагорева смрћу некако између јавне жене и Савонароле, а ломача (у којој горе сви екстракти из наших лемаћих баруштица, сва уља из наших прљавих куна) пламса, гори, дими...

Молим Вас, један глас и за цангризаве мученике на олтару естетике!

Поздрав, Ваш
Сплит

Иво Лахман.

Из Прага

„Сматрам да ово неколико реди није на одмет, јер се о позоришном Прагу мало зна“, пише г. Световски у спроводноме писму уреднику.

Праг, марта 1926.

У доба Аустрије, Беч је био весео, у Прагу се досађивало. Могло се стићи у Народни Дивадло и варијете један једини — и никде више. Провинцијалан дубоко био је Праг, и иноћи живахије и једино занимљиве биле су кад дође на гостовање каква трупа стајске или познатији уметник. То је био систем Аустрије.

Гледао сам сада Праг.. у ове иси 1926. Нема ни десет година од како је свој а сав чешки латентни живот, све чекиње дуге и страсне, набујале су одједном. Праг је постао шуман, огроман, заводљив, занимљив и позоришно тако изразит. Ево, данас на листи има 16 позоришта и варијетских представа, и четири концерта музичка, готово посвенојно.

На страницу је да бира свој превод и своју чоћ. Тај позоришни живот, бујан и гегован, чини данас варочиту драж стваринског и романтичног словенског града на Влтави.

Прећимо најпре, у ревији, сва позоришта, која су на листи:

Најпре Народни Дивадло

још импозантна грађевина у рококо стилу, пуна ваздуха и блеска унутра. Ту је и Опера и Драма и Балет заједно под једним кровом, као и код нас. Административни директор је г. Шафирзовић, директор Драме г. Хилар, директор Опere г. Острчиљ. Са 2500 места располаже а тих 2500 места су разграбљена на читаву недељу. На репертоару су више но и где домаће нијесе, али такође класика или чинсу никако запостављене послератна драме и опера. У драми је последња премијера била *Хон де Бордо* од Арноа, једна фантастична мелодрама, врло живописна и голиџава.

Ставовске дивадло

је чувен, чувен. Давно још, већа близу два века назад, чешки аристократи су га зидали, и на прочелу утиснули речи *Patriae et musis*. Сав је театар у ампир стилу. Унутра је досконало дотрајавала бордо навлака, тешки, прашњави плиши из времена, када је Моцарт давао овде своје сперске премијере. За ово позориште је често писао. Аристократија му је пљескала, из својих ложа, које се ни дан-даны не продају, као у Бондином театру у Дубровнику. За данас је то позориште мало, свега је са 800 места а сцена му је таман довољна за коморне игре и интимне опере и драме; али та атмосфера и те сенке из старијих дана, што се осећају ходницима, ложама, свуда пријатно паћу романтичарима.

То су једина два позоришта која уживају субвенцију. По новом законском пројекту, она ће бити етатизирана а држава ће још идуће године подигнути један *Студио* за драму и отпочети зидање велике државне Опere. Сада ће се већ приступити рушењу касарне на „Намјести Револуције“, где ће се подићи будућа прашка Опера.

Винохрадски театар

Општина у Прагу има своје позориште, врло велико, са 2000 места: *Винохрадско*. Директор је г. Јарослав Квапил. Ту су даване премијере г. Ива Војновића, пре но у домовини. Г. Квапил је пажан за драму словенску а особити је поклоник Шекспира и античких комада. Ту сам гледао Аристофанову *Лизистрату*, у инсценацији сасвим завидној за Париз. То оживљавање Платоновог века, толико је успело на овој сцени, толико је импресионирало гледаоце упрошћену линија и складом маса. *Лизистата*, кад би се извела код нас, пунила би кућу несумњиво. Г. Предић би требао да буде мушкарац у репертоару.

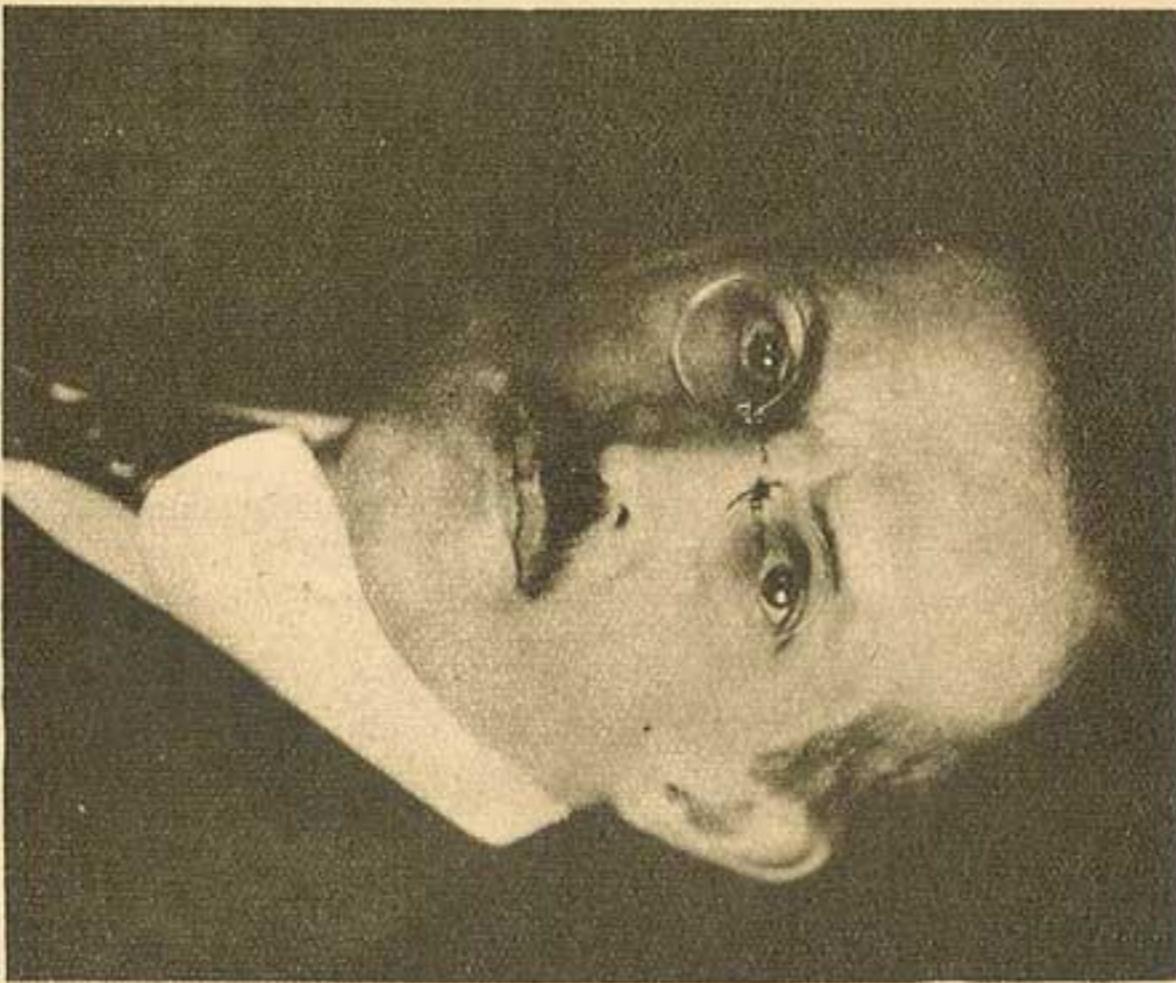
После овог позоришта у Винохрадском крају, постоји у Прагу

Интимно позориште

у предграду Смихово. Власник и директор је чувена глумица чешка Швандова. Модерне драме се негују особито, кла-

1. Директор Виохрадског позоришта у Прагу, г. Ярослав Квапил; — 2. Г. Острчил, директор Опера прашког Народног Дивадла. Уз реферат г. М. Световског о прашкам поворотима.

I. Direktor Vinoхradskog pozorišta u Pragu, g. Jaroslav Kvapil; — 2. G. Ostrčil, direktor Operе praskog Narodnog Divadla. Uz referat g. M. Svetovskog o praskim pozorištima.

I. Direktor Vinoхradskog pozorišta u Pragu, g. Jaroslav Kvapil; — 2. G. Ostrčil, direktor Operе praskog Narodnog Divadla. Uz referat g. M. Svetovskog o praskim pozorištima.

I. Direktor Vinoхradskog pozorišta u Pragu, g. Jaroslav Kvapil; — 2. G. Ostrčil, direktor Operе praskog Narodnog Divadla. Uz referat g. M. Svetovskog o praskim pozorištima.

Аристофанова комедија „Лисистрат“ која се недавно давала у Винохрадском театру у Прагу први пут. Завршна сцена, Представа која није уступила париској. Требало би да се дати и код нас. Так има и превод: г. Драгутиновић, члан Народног Позоришта у београдског Народног Позоришта.

сика такође, Молијер необично. Интересантно је да је у овом театру прво почeo да се приказује Аристофан, са *Лизистратом*.

Низ булеварских позоришта

Читав је низ тзв. булеварских позоришта, у којима се покушава разголићене, попут Париза.

1) *Буријан*, (директор му је чувени чешки комичар Буријан);

2) *Рококо* (реви. Директор је Хашлер, популарни композитор, кога свирају и код нас по баровима);

3) *Комедија*, (директор је де ла Цамара, муж чувене чешке балерине Николскаје. Овде је репертоар обично сензационалан. Даје се *Чама од Куприна*, мистерије Џек Лондона, оперете);

4) *Винохрадска спехбора* (мало веће позориште за оперету. Има 1500 места);

5) *Арена* (најновији дивадло за ревије прашке. Има одличне комичаре и лепе глумице);

6) *Уратија* (у предграђу. Даје оперету и драму. Има такође 1500 седишта).

Листа још није завршена. Праг има и *Тилово дивадло*, до ста велико, (800 места), пазвано по најстаријем чешком драмском писцу и композитору чешке народне химне, чија ће се стогодишњица ове године прослављати свечано. Служи само за драму. Још је огроман *Варијете* дивадло, *Алхамбра*, са лепим играчицама и синтинско дилетантско позориште *На Слупи*, за модернистичке струје (режисер је овде г. Емил Надворник, бивши редитељ Загребачког позоришта и позоришни критичар *Времена*).

Најзад, велико и сјајно *Немачко Позориште*, за Оперу и Драму. Позориште са 2000 места.

Концертне дворане

Праг има и четири велике дворане за музiku: *Луцерна* (под земљом) огромна дворана са 5000 места. Сметанина сала у Обецком дому, са 2.200 места, Моцартова са 800 и Уметничка беседа са 800.

Тек кад се све ове цифре сазнају, тек кад се пређe у ревији дуги ред позоришта, тек се онда добије слика грозничавог живота позоришног у Прагу. Замислите да је све то скоро прејуно скаке вечери, додајте још да се средом, суботом и недељом дају *дневне* представе, некад и две, у великим позориштима, па ћете тек онда схватити интензивност, цветање, бујност и замах. Публика је у напону, глумци и аутори такође. Соколство и позориште је хлебац за чешку душу. У Прагу тек научио сам да пљескам, да се одушевљавам френетично, кроз екстазу, кад сам видео једне вечери на популарном концерту Сметанином, Дворжакове и Сукове музике, буру одушевље-

на са којом прима народ Прага своје учитеље ува и душе. И кад је стари мајстор Сук пољубно мајстора Хофмана, мислио сам да никада неће престати пљескање. А тако је у сваком позоришту и концерту. Ми смо много незахвалнији, много и много. Кад странац осети овај изпон, пита се шта ће у Прагу доживети на концу друге деценије.

M. Световски.

У Бечу

Писмо о позоришним куриозитетима последњег месеца сезоне

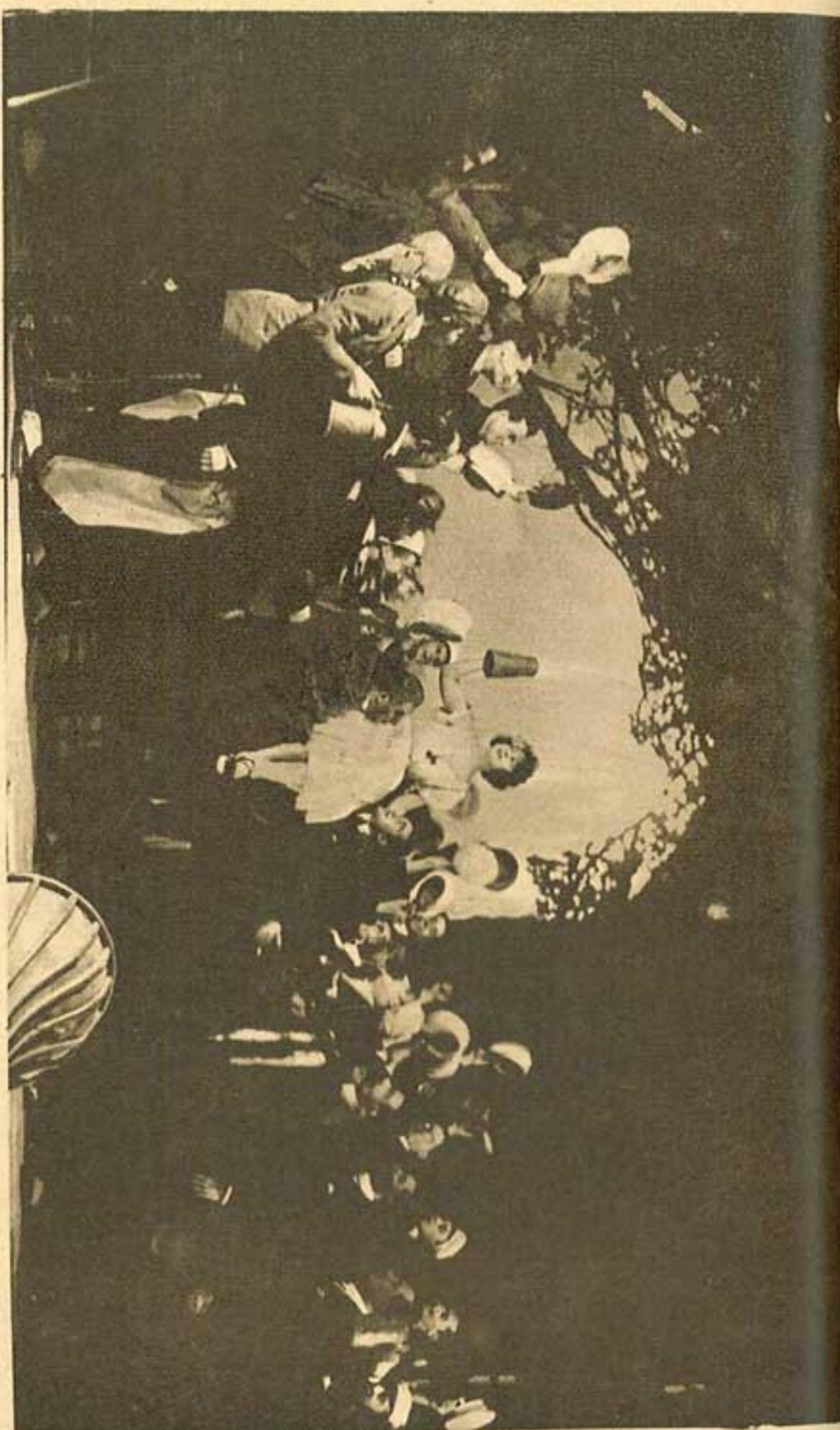
Беч, у марта.

Последњи, фебруарски месец позоришног живота у Бечу није био толико разноврстан, ни занимљив. Приклептен огромним порезима на луксус, подређен истој неславној категорији којој и разни кабарети и „мулен-ружи”, тучен управо бесприимерном поплавом балова и маскираних редута, он је, пред страхом једног бесомучног конкурисања, морао да скрене с оне умерене и књижевне линије којом је тако лепо почeo у децембру. У осталом, шеоља... Знате већ. Покрај свега, имају- два-три места где се могло одахнути, благо и мирно, као у катедрали, после меого лутања и много мучења. Нису датуми, ни бескрајна навештења, осим у случају „Приче о једном војнику” од Стравинског, али су поштени напори после којих се осећате тихо, очишћени.

Но, пре него што вам будем писао о позоришту као таквом, о сломе само што сцена нуди, да вас подбетим на мало запарног ваздуха из кулиса. Уз лице, мало начија.

Бура у Бург-театру

Управо у овај час, кад се припрема стопедесетгодишњица од оснивања Бург-театра, слјуне и охсле грађевине дугих напора и кад се припремају са свим зачинима (изложбом сцена и пла- нова, декорација, костима, славних protagonista и заборављених јунака), умало да иза Бург-театрских кулиса није, као пожар, избно штрајк целокупног глумачког особља. Обичај је овде да се почетком фебруара обнављају ангажмани (већина позоришта, међутим, шије их сбновиле). Рајхарт је извео општу редукцију и намерава да своју комедију у Берлину веже са препосланом трупом „Театра ии дер Јозефштат“) па је теме, увек мучном, задатку пришла и управа државних позоришта којима на челу стоји као председник Др. Пригел (директор Бург-театра је Др. Хетерих). У плану бургтеатрске управе за наредну годину била је предвиђена редукција 33-це чланова, а осталим, па чак и првацима, минимално снижење гаџа.

Са премијере „Старог Хајделберга“ у Манежу, 11. марта.
Представа Академског Позоришта у корист оснивача студен-
теске трпеје уз супелованье „Обилић“. Студенти дижу на
руке Кету (г-ђица М. Димитријевић).

Foto: Влад. Бенчић — Београд

Из комада „Краљица се забавља“, који је превео и режи-
рао г. Влад. Драгутиновић, члан беогр. Н. Позоришта за забаву,
коју је приредио Одбор господица Срп. Јевр. Дру-
штва „Добротвор“, у „Паласу“, 9. 0. месеције, спремила г-дica Рики
Леви, члан балета Н. Позоришта. На сцени Ма-
рија Антоанета с дамама.

Фото: Влад. Бенчић — Београд

То је код чланова Бург-театра назвало буру коју су повели прваци Хајне и г-ђа Лиделски чији ангажмани, у осталом, нису никако ни делазили у питање. Задимљиво је забележити да је овога целокупна бечка штампа устала против ове глумачке побуне којом су се интензивно забавили правни референти Бург-театра, и с једне и с друге стране, и с глумачке и с управине. Изузетак чине само два социјалистичка листа, „Арбајтер Цајтунг“ и „Дер Абенд“. Тако „Арбајтер Цајтунг“ вели да је побуна чисто моралне природе, да она није настала услед снижавања гажа, него ради диктаторских метода управних који се граниче с пресијом. Други листови су одлучно против глумца. Уводничар „Најес Винер Тагблата“ устаје, уопште, против синдикалног организовања глумца, и истиче како су бечки глумци данас најбоље плаћени интелектуални радници у Бечу. Један пример вреди подвући: гаже бург-театарских глумца иду од 1000—4000 пијлинга месечно (око 8000 до 32.000 динара), док духовни радници, у првом реду професори универзитета, не прелазе, чак ни кад су признати научници, цифру од 1200 пијлинга после напорних двадесет година деловања. Други један лист, „Винер Алтемајне Цајтунг“, сматра да је ова глумачка побуна само „много вике ни око шта“ и додаје иронично да би глумци, место трубољења на узбуну по позоришним фоајеима, било учинили да свој патос и своје страсти приштеде за пробе и представе“.

Спор је, тренутно, притајен, али чије ликвидован. Управнико место је пољујано. Чак и председник директорског колегијума, одлични редитељ Др. Рудолф Бер, иначе директор „Дајчес Фолкс-театра“, дао је оставку на председничко место. Али се у Бург-театру ипак и даље представља, глатко, спокојно, гају увек, можда тек с мало више патетичног акцента који, у ссталом, код представника овог позоришта значи класичну глумачку школу, од 150 година уназад, па... ad infinitum.

Басерманова уметност

Није давно да је Алфред Басерман завршио, са својом супругом, овогодишње своје гостовање у Бечу. Играо је синде, у „Дајчес Фолкс-театру“, пуша три месеца, недељно по неколико пута, неуморно. Он није само глумац од расе, него уметник високог стила и врло сунтилне ерудиције. Многи мисле овде, а и у Немачкој: најбоље, најмоћније што даје савремена немачка глума.

Одиста, Басерман је глумац пред којим сећате стрепњу. Колос је, циклон, ма с које га стране гледали и ма где се с њиме ухватили у коштац, велик, без предаха, синтетичан до краја у комедији, као у савременој драми, или трагедији. Он је то, свесно, хтео и да покаже, и уткивао се у најразноврсније драмске радове, свугде нов, чудесан, као светло, бескрајно навештење. Узмите само један део од његовог овдашњег репертоара, оног

последњег: „Отмица Сабињањака“, „Валенштајнова смрт“ (Шилер) „Стубови друштва“ (Ибзен), „Очишћен сто“ (Лондалова модерна комедија), „Срчани морепловач“ (Георг Кајзер).

Басермана сам, на жалост, видео тек при крају његовог бечког гостовања: као Валенштајна у Шилеровој трагедији, и као Рихарда Сопеса у понешто наравоучитељној Лондаловој комедији (овде заједно с Леополдином Константији, неупоредивом демимонденом и кокетом, целом од безброжија вибрација у гесту, у мимици, у ставу, у тону).

Чинити анализу игре од Валенштајна до Сопеса значи писати студију о Басерману, — толико ту има ствари да се каже. Он ме подсећа још једино на Качалова, по методу интерпретације пре свега, по реализму игре који није ни у квадро сув, незвучан, уклештен. Он нема бескрајно моћан глас, у њему је чак иштво опора, сиво, изломљено што изазива језу, што чини утисак вриске, али Басерман оперише овим тврдим инструментом ванредно вешто, присиљава га да се ужаснуто, задављено смеје, или да плаче мукло, као из понора, или да цичи сумануто да вам срце престаје купати. У Валенштајну сте му видели сваки психолошки покрет, свака реч имала је свој трентај у личном минију и свој жудан одблесак у горком оку. Ту је, у осталом, имао широк гест трагичног protagoniste, везао је духовна стања у целину, не злустављајући се никде, чија најучочљивијем месту, одвише дуго, хитећи крају једне луде амбиције и једне усплахирене гордости, до последње скршености, болре резигнације, у мрак. Као да је хтео да својом индивидуалношћу утисне посебан печат у нешто развучени ритам Шилерове трагедије.

А у Лондаловој комедији је лјтедео гест, осећао се у салону као у кући потпуно затвореној која нема никаквих додира с публиком, и покаткад се, кроз упљено око, чудновато смешио. Његов глас се лемио у ироничним кривинама, али његов став није прелазио став коректног салонског човека. Он је те антизете између осмеха и става везао без напора, као из доколице, играјући се. И играо се, одиста; али јединствено.

Бусонијев футуризам. Кубизам Стравинског

Код њих, снет, видели сте хучан, протестни одлазак из музичког реализма; оно тражење новог, запознатог, што сад Таиров израђује, бар у сценској техники; неки луди полет према новим идеалима уметничким. И, већ се види: слеже се један прасак, добија своју форму, вије више тако мучно нејасни, хаотичан, матловит: „рађање зоре“ постаје мирније, румена светлост праскозорја је тиша, дискретнија. Да не говоримо о Бусонијевом футуризму кроз који се карикирало подсемета целом једном веку класичне музике италијанске; он је умро још пре рата, заједно с писцем. Остало су од Бусонија само парцад, за

Гостовање чувеног руског кабарета „Плава ћица“ у Београду. Из „частушака“ (куплеша): „Песме фабричних радника“.

Gostovanje čuvenog ruskog kabareta „Plava ptica“ u Beogradu. Iz „častušaka“ (kupleta): „Pesme fabričnih radnika“.

последовање, у овој здравој линији карикатуре. Занимљивији је, као тврдоглав новотар, Стравински, уметник-компониста неоспорно. Бар по идеји. Јер, у „Причи о једном војнику”, која је сад, без много срдачности публике, ишла у „Фолкс-опери”, певало се, и играло, и свирало, и читало. Сви су ови елеменати уткани у сквир сцене: и певање, и глума, и балет, и музика, и репитација. Као нека мала изложба и као нека синтеза свих оних елемената са којима се гради сцена. После, музика, словенска превасходно, тужно примитивна, срећа почупана у дисонанцима и дисакордима из којих се, ипак, на крају крајева, извија нешто меко, и близко, и мелодично, пуно је мотива кола, двојинца, наше мађедонске, севдалинске меланхолије, или монотоније степе: нешто урнебесно, бескрајно, интензивно болно. Стравински симболизује тај музички примитивизам: музиканти, који заузимају један угао просценија, носе рогове рогача, шипке трутова, чуперке цврчака, крила мрава. То је, дакле, глас поља, глас шуме, глас вода, глас ваздуха, глас природе у свему; гласови пројектовани кроз призму примитивног, необрађеног слуха једног природног човека. Дно, само дно, па ипак уметност.

Други угао просценија запосео је на узвишенуј катедри, читач. Он тумачи оно што музика не дохвати у своје виолинске жице и у своје флауте; он је интерпретатор војникове судбине, неме и окамењене, која се нашим очима показује само у мимими и у гесту, као на филмском платну. Он тумачи ћавола, неку мефистофелску природу која се свија ско фауставског војника. Он тумачи балет принцезин која је дала војнику да заборави грех продаке душе. Она и ћаво су балет, канкан, и чудна музичања певачка. А текиња је у сенци војникове, на узвишеном плато-у позорнице у дну, позорнице на позорници, одељене завесама од просценија.

Чудан утисак. Ово више није експерименат, ни лудост по сваку цену једног примитивизма, једног експресионизма, или дадаизма. Ово већ има свој облик, своје паралелограме, своју формулу: готова уметност, неоспорно.

Посматрајући ову војничку причу, имао сам једну мисао: можда ова уметност, која изгледа тако компликована и синтетична, да сузбије сперету, да је довољно, пресићено надокнади? Пружа све што могу да удахну широка уста публике. Даје и очу, и уху, и перву радозналости, и нагону занимљивости. Попуштати? Није скупо, није тешко. Можда би извукло из сегедничких гулаша „Грофице Марице” на неко пространије поље: са земље и од материје у области духовне, у висине лепоте. Попуштати, најзад; поготово, кад је наше, словенско!

Б. Јевтић.

Сећања

Једно гостовање Добрице Милутиновића

То је било једно сасвим необично гостовање. Замислите! Гостовање љубимца београдске публике, 1915 године, у Великој Кикинди!

Па ипак се то заиста догодило.

О Божићу 1915! Искучило се код нас једно мало, али згодно друштво самих политички осумњичених лица. Међу њима и два брата Чеха из војне музике са својим виолинама, па Фрања Вах, хоровођа певачког друштва „Гусле”. И Јефта, полицијски писар.

Где су три Чеха на окупу, разуме се да је било и концерта. И још какав! Сећам се да су свирали српску химну, па чешку, руску и све могуће антидржавне композиције.

Него то није било доста. У сред концерта појави се један „полицај” на вратима.

Застадосмо.

Јефта да знак и полицајац ми предаде неку велику кутију, поздрави и оде.

Хвала Богу! Сви погледи беху упрти у Јефту. Једва дочекасмо да отвори кутију. Кад оно — грамофон.

Јефта победоносно намести и навије инструмент.

Шта ће нам то?

Кад — дах нам застаде у грудима — војна музика, затим један плотун, па други — и ура! из стотину грла.

А затим сонсрт мушки глас: Браћо! Јунаци —

После тога стихови, изговорени таквом силом, тако дивно, победно, заносно, да сви задрхтасмо од милине, од бола, од чежње.

Тај нас глас, те речи, понесоше некуд далеко, далеко од страшне јаве, у дане највеће славе и среће. У дане свете, понесе, када је Косово освештено.

„На јуриш, па бајонет!”

И једно громко „Ура”! Опет плотун, пущњава, бубњеви.

И не знам како се свршило.

Заплаках горко! Неко ме загрли. Беше то моја Мица: „Немој плакати, мама; то је он, Добрица, то је његов глас, само он уме тако да занесе! О Боже! Хоћу ли још икад ступити уз њега на београдску позорницу!” и заједа и она.

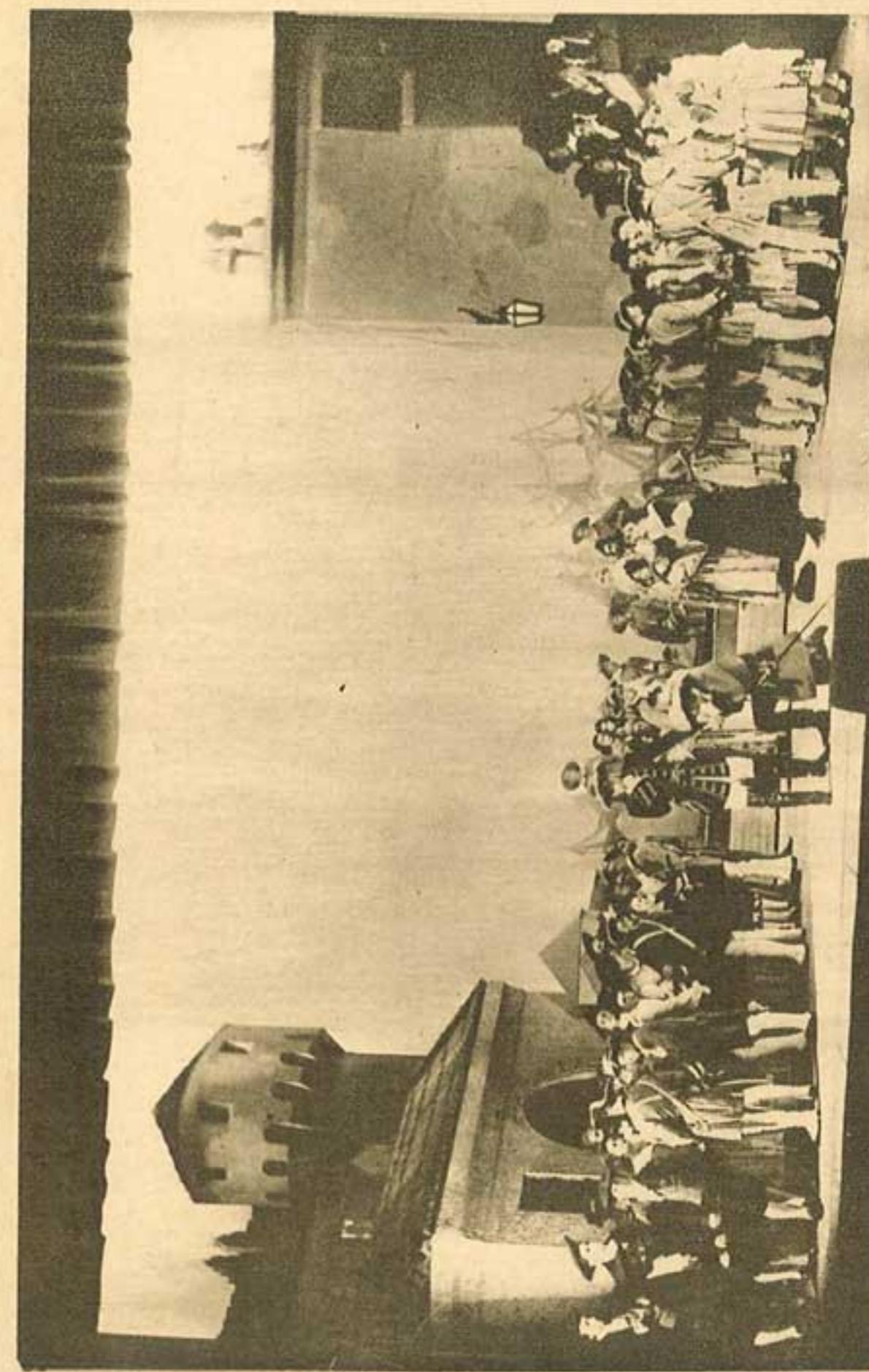
Ето, тако је гостовао Добрица у Великој Кикинди — кроз грамофон.

Било је дивно! Хвала му!

Д. Б.

Пучинијева „Манон Лескот“, III. чин у загребачкој опери Puccinijeva „Manon Lescaut“, III. čin u zagrebačkoj operi (Лука Љ.Хавр пред полазак у Америку).
— Foto: Tonka, Zagreb. —

Сплитско народно позориште: Сем-Бенелјева „Бездушна шала“ „шала“, III. чин. С лева: А. В. Бек, Јубица Драгић, Сима Ђић, Ракушић, Илић, Ракуша, Јов. Јеремић. Режија: А. В. Бек.
— Foto: Borović, Split —

У Скопљу**„Сунцокрети“ у Народном Позоришту**

Гомила слугу. Гондоле. Ракетле. Баркароле. Талијанске песме г-ђе Дорјан.

Сав тај „гарнирунг“ француски је изненадио Скопље са неспретне позорнице старе зграде Народног Позоришта.

Неповерљиво смо вртели главом кад смо чули, да је Управа ставила на репертоар *Госпођу са сунцокретом* од конта Ива Војновића, али је премиера „Госпође са сунцокретом“ још једном доказала да за редитеља, г. Верешчагина, не постоје немогућности. Симбол сунцокрета је — вечита тежња ка сунцу. „Питај овај цвијет!“ — вели Кандијано. — „кажу да се врти за сунцем!“ Сунце је емблем, емблем напретка, а зраци његови блистају као људска мисао.

Такви „сунцокрети“, који се крећу за сунцем, били су: редитељ Верешчагин, врсна креаторка главне улоге Лескова, Раденковић (Крежемски), Б. Јовановић (Витале Малинијер) и И. Раденковићка (прна „плерез“).

Нису ово само лепе речи и жеља критичара да нађу згодну и, донекле, духовиту синтезу, или да буде пристрасан; то су чињенице, које су нашле згодна израза у „Сунцокрету“.

Зар шисмо у читавом раду г. Верешчагина приметили велики преокрет читаве технике и ансамбла к сунцу, за све време његова боравка у овдашњем Народном Позоришту? Свака његова нова режија је проналазак нечег новог или у тону комада или у његовој декоративности. Узмимо за пример премиеру *Госпође са сунцокретом*, где аутор има један леп потез по идеји, али незгодан за реализацију на сцени: то је II. чин (визија Витале Малинијера). Публика је павикла, да се сваки комад развија нормалним током, а ту писац, у II. чину, експериментише и баш пажњу публике не унапред, него натраг, у прошлост. Редитељ г. Верешчагин као сунцокрет окренуо се публици и тај догађај приказао као I. чин, те тако одмах постао убедљив и разумљив.

Узмимо за пример г-ђу Лескову, у којој гледамо не само изврсну креаторку *Госпође са сунцокретом*, него потврђујемо да је то првокласна глумица, која не трупка у месту, већ се као сунчев цвет окреће према сунцу. У њој је сконцентрисано све: схватање тона и гест, и мимика, и дикција, темпо, покрети и... тоалете које задивљују, јер само једна целокупност даје право на првокласност; а све ове врлине не стоје непомично, већ на предују и окрећу се према сунцу.

Или узмимо Раденковића у његовој креацији председника у Шилеровој „Сплетки и љубави“, Фјодора Костомарова у Андрејевљевој „Анфиси“ и, сада, Крежемског у „Г-ђи са сунцокретом“.. Свака ова ствар представља корак у напред, козиен-

трисање сунчевих зракова, покрет правог сунцокрета.

Или, узмите г-ђу Раденковић, која је свој дух, орган, пластику развила на скопској позорници, и то је покрет сунчаних цвета. Исто ћемо рећи и за г. Б. Јовановића у „Сплетки и љубави“ (Фердинанд) и у Витале Малинијеру.

Имахо ми великог сунцокрета *Дилу Димитријевића*, чије су креације у Молијеру и Шексипиру сунчани зраци, али је штета што је овај уметник сада мало запослен. Међутим, чули смо да су на реду Молијер и Плаут, из ћемо имати прилике да га видимо у пуној снази.

Све особине „сунцокрета“ има такође и г-ђа Цимићка у читавом низу својих улога.

Нећемо да набрјамо све глумце и глумице Н. Позоришта, који су способни да се „окрећу“ и да напредују... Него, вратимо се, за часак, *Госпођи са сунцокретом*, тражећи — овога пута — замерке! Ту ћемо прећи редитељу што оз, који је врло пластичан, није да ту пластику и г-ђи Срдановић. Њена краљица од Галконде начинила је ефекат својом спољашњошћу, али је утисак био умањен неспретношћу. Зар је немогуће ову даровиту глумицу одучити од плачевности, подједнаке свуда, и у комедији и у драми? Сва је њена дикција прожета тим плачем, а то је грешка на коју редитељ ваља да је упозори, јер праће наде, дивне и плавичасте, могу увенuti као и сунчев цвет.

Напослетку, кад већ пије на првом месту (то је судбина управника, да се њихов рад не види. — али се осећа), признаћемо и истакнућемо, при крају, сав рад управника позоришта, г. Р. Карадића. То је, да осталемо у тону и у стилу, квинтесенција концептисања сунчевих зракова и покретљивости сунчевог цвета, како у смислу разумног спокојног рада, тако у смислу репертоара. На ову последњу ствар, осврнућемо се у идућем делиску, принципски.

У закључку приморани смо апеловати на јавност: како дозијемо, нова позоришна зграда неће бити готова не само за идућу сезону, већ можда тек за две-три године. Та неизбјегљивост рада, паравис, нема нијансе сличнице са „сунцокретом“.

С. Д. Г.

Репертоар**Београдско Народно Позориште**

НОВА ЗГРАДА. — **Понедељак:** Борис Годунов; **јутарак:** Св. Јованка; **среда:** Кармен (Захарова и Ријавец); **четвртак:** Миогаја љета; **петак:** Сутон и Пајаци (Ријавец); **субота:** Св. Јованка; **недеља:** Хофманове приче (с Ријавцем) и Подвала (увече).

МАЊЕЖ. — **Понедељак:** Код белог коња; **среда:** Петак; **Петак:** Кин; **Субота:** Концерт руског дејцеја дома (3 сата) и Ст. Хајделберг; **недеља:** Концерт Руског Нар. Универзитета (11 с.), Зона Замфирова (по подне) и Осма жена (увече).

I. G. Karel Holub, prof. beogradске Muzičke Škole i koncertmaestro beogradске Opere, buorno je pozdravljen na poslednjem koncertu Beogradske Filharmonije kao solista u simfoniji g. St. Hristića, praćen orkestrom. — G-đa Milka Đaja, pianistkinja, koja je sa lepim uspehom izšla pred beogradsku

gratitku publiku 7. marta o. g.

"Ilog, srce moje!" u skoljanskom Pozorištu: Pa - "Pog, srce moje!" u skoljanskom Narodnom Pozorištu: Re - Hrvoje Hrvoje, Milinka u Majnarić, denkovicka, Džmicka i Majnarić.

У Сплиту

Шта они раде и чиме су награђени!

Као и сва осталла наша обласна позоришта, тако и сплитско кубури бохемски, борећи се са непрестаним материјалним тешкоћама. Одакд је уведена оперета, број посетилаца драме снао је на минимум. Већ пре, док још није било музичких представа, била је драма врло слабо посећивана, а сад поготово... Пре неколико дана отказана је једна драмска представа због тога што се није продала *ниједна карта* (!). Оних 100—150 посетилаца драме гледа ствар највише једнинут (на премиери). Код друге или треће представе (више ће доживи ниједна драмска представа) позориште је управо очајно празно. Разуме се само по себи, да таква хладноћа публике спрам драме утиче врло јако и на глумце, који морају да представљају пред празним гледалиштем или чак пред мање особа него што их има код генералних проба оперете — тако да потпуно недостаје онај контакт између бине и гледалишта, оно што се зове расположење.

Шта је томе узрок? Много се претресало у глумачким, уметничким и осталим круговима блиским театру. Једни су били мињења да репертоар не ваља, други опет да трупа није првокласна, и т. д. Али ни једно ни друго не стоји. Репертоар је добар, веома добар (и био је откако постоји сплитски театар). Управа позоришта трудила се, да што више изађе у сусрет жељама широке публике, па је била увела чак и забавне комаде, мање уметничке вредности, али узалуд — ево, баш се представа једног таквог комада, као што пре рекох, морала отказати. Аисамбл такође настоји, да даде све што је у таквим приликама могуће дати. Замислите да се сваке седмице даје по „једна премиера“. Ни за једну ствар немају глумци више од 6—8 проба. Па то је тек толико да се савлада текст, а камо ли да се израде детаљи! Ипак треба признати, да у пркос свему томе, има представа, које служе на част уметничком персоналу. Новчане прилике утичу јако и на сцјољну спрему комада. Обласна позоришта не могу себи дозволити (нарочито у Сплиту, где се комад игра два, три пута) великих трошкова за инсценације. Ипак ваља и у том погледу похвалити баш Сплит, где се са врло малим изданима стварало — у том погледу — чудеса. Тако лепа и укусно израђених декорација ваљда нема ниједно обласно позориште. Ту је у првом реду заслуга режисера, неуморно марљивог позоришног мајстора Боржика и позор. сликара Шнајдерке. И костимерија је ванредно укусна. Позоришни надгардеробијер Марек, дугогодишњи гардеробер бечких позоришта, створио је за пет година ради у сплитском театру много.

Шта би дакле био узрок слабој посети? Оскудица новаца — мажда — али пре свега *мало праве позоришне публике*, која

би сећала несиходну потребу за театром као културном уметничком институцијом.

Драмски је репертоар у последње време био следећи: Мала *Бираги* (са г-ђом Драгић у насловној улози), *Скамполо* (са г-ђом Дратић и г-ђом Грујић у насл. улогама), *Бездушна шала* (са г. г. Илићем и Ееком у насл. улогама). Одличну ствар талијанског драматичара Сем Бенелија искрсно су интерпретирали горе поменута двојица најбољих уметника сплитског позоришта. Режија (г. Бек) у стилу талијанског чинквеченти веома добра. Па ипак ствар није „упалила“ и ако се могло претпоставити, да ће ово дело, нарочито у Сплиту побудити интерес.

Од наредних комада давани су: *Ђидо* (са г. Рајчевићем у наслов. улоги) и *Коштана* (са г-ђом Радића у насловној улози). Ова је последња била врло укусно спремљена од Јована Јеремића.

Од комедија играла се лакријал *Мој беби*; од оперета поред познате *Флорами* (која је због одлaska г. Новачића — пјор Бено — дуже времена није приказивала) и *Мамзел Нитуш* (са г-ђом Радића и г-ђом Нерад у насл. улогама).

Драма спрема *Шест лица тражи аутора* од Пијацдела (са г. г. Ееком, Прегарцем, г-ђом Шекулић и г-ђом Вуксан—Еарловић у насл. улогама), драматизираног *Идиота* од Достојевског и *Мадам Сан Жен*. Оперета спрема *Бајадеру*.

П.

Судбине

„Михајло“ се оштенио! Пег, срце наше ликује!

Чим се вратила са одсуства, г-ђа Бобићева је морала дати цевана нестриљивој београдској публици, која још никако да „изгостира“ „Пег, срце моје“. Кроз Мањеж пролазе масе...

— Како је, госпођице Пег? Како издржавате? Како Ви, како Баш Михајло?

— Лако за мене, господине, Њего Михајло!... У последње време никако није хтео да игра.

— О, о, о? На шта је то с Михајлом?

— Михајло се оштенио! Ето, то је с Михајлом.

— Хтели сте рећи „Кокета“ се окуцила...

— За мене је то Михајло, и према томе: Михајло се оштенио!.. Е, видите, требало је да се игра, а Михајла нема. У место њега, телефон, и то самом господину управнику. Михајлова газдарица, јавља: „Михајло је био у благословеном стању, а сада се штени. За сада једно“. Кроз десетак минута опет телефон: и

Креатор националних јувака г. Иван Це-
сар, члан љубљанске драме, у до-
бро успелој улози д-р Грозда у кома-
ду Јана Цанкара „За народов благор“.

Foto: Atelier Helios — Ljubljana.

Звезде американских кабарета: Нина Пир-
сон из „Фоли“. Zvezde američkih kabareta: Nina Pier-
son iz „Follies“.

друго. А мало после, и трећи пут: треће штene. *Званичио* су јавили господину управнику. Јест.

— Па зар сво ново фамилијарно стиње Михајлове не утиче на Михајлову уметност?

— Како да не? Кад Михајло игра, мора у Мањежу бити цела породица. Сви чекају у гардероби. Иначе Михајло гађе да игра. Неће, па тако. Он хоће да има извесност да су му иза кулиса дена.

— То јест: Михајло уцењује?

— То је толико првокласна снага да се не може говорити о „учењивању“. *Tel est son bon plaisir!*

— А каквے су му деца? Имају ли уметничких склоности?

— Изгледа да су на бабу и на маму. Све говори за то. Деца ће наследити Михајла. Сигурно.

— Какво је стање поштovanе фамилије у овоме часу?

— Нормално, господине.

— Да јавим? Смем ли да извeстим читоце?

— Нормално. Јавите, господине, слободно. Сасвим нормално.

К.

У прошlostи

О Светозару Милетићу: кураж Лазе Телечког, једног од оснивача Новосадског Народног Позоришта, које је отац нашег престоничког театра.

Читам о стогодишњици великога Светозара Милетића, па се сестри једне ствари коју је вредно забележити. Знам је из прича моје тетке, која ми је много причала о животу и раду мого оца Лазе Телечког.

Када су Мађари ухапсили Светозара Милетића, дружина *Народног Позоришта* бавила се у Новом Саду.

Цео српски народ био је крајње узбуђен овим поступком мађарске владе, а нарочито Нови Сад.

На кратко време после овог догађаја приредили су чланови Српске Омладине беседу. Приређивачки Одбор позове и *Лазу Телечког* да суделује пригодним говором.

Велика дворана била је дупке пуне света. После неколико тачака, дође ред и на Телечког.

Он стаде на своје место, блед и озбиљан. Свој говор отпоче свим речима: „Ја сам трговац са птицама. Имам много кавеза разних птица“. И пошто изрећа неколико птица, у којима су присутни упознали своје савременике и пропратили живим узвицима одобравања или негодовања, говорник настави:

„А имам овде још један кавез. Оплетен је од трња. У њему чувам једну ретко племениту птицу. Она се отима, тражи излаза, јер љуби слободу. Али сви су јој покушаји узалудни. Она се при сваком полету удара о зидове ове тамнице од трња. Трије јој се арива у месо, а кавез је већ сав крвљу попрскан. Него птица се и даље отима и наћи ће излаза, мора га наћи!“

Са свију страна захори се громко: „Живео Милетић!“

После овог говора, онколишне пријатељи смелог говорника, молећи га: „Иди, Лазо, склони се! После овога тешко да нећеш бити ухапшен“.

Али Лаза остане. Оде у триезарију и седе сам код једног стола. Наслони главу на руку и мирно гледаше око себе, а горак му осмејај лебдијаше на уснама.

Пријатељи су добро исзнарали тај његов став. Оставили су га на миру, али су из даље назили на њега.

Д. В.

СА СВИХ СТРАНА

Баритон

— Ви сте запросили руку моје кћери, и ја вам морам отворено рећи да сам у почетку био у великој сумњи. Причали су ми да ви проводите један страшно распуснички живот, а човек, признаћете и сами, не даје од шале своју јединицу кћер женскаршу. Него од јуче сам променио мишљење. Био сам у Опери и слушао вас као Донжуана. Сад вам радо дајем моју ћерчицу. Ви, господине, нисте никакав Донжуан.

**Visagine
ADELINA PATTI**

ЧУВАЈТЕ СВОЈЕ ЛИЦЕ

од штетног учинка сапуна, који Вам производи бубуљице, лишаје, преране наборе и ине кожне маље. Употребљујте за прање лица једино перфектно од много лечника препоручено средство *Паришку емулзију*

„Visagine Adelina Patti“

чиме ћете постићи трајну свежину тена и ослободити се свију кожних нечистота. Признанице стижу дневно. Добива се у лекарнама, дрогеријама и парфимеријама уз цену од 30 динара по бочици. :—: Главно стовариште за Југославију;

Загреб, Гајева улица 8

Наташа Бошковићева, балерина београдске опере, кћи генерала Бошковића, на студијама у Паризу код г-ђе Преображенске, која у својој ученици гледа будућу Ану Павловну.

Nataša Boškovićeva, balerina beogradskog pozorišta, kći generala Boškovića, na studijama u Parizu kod g-de Preobraženske, koja u svojoj učenici gleda buduću Anu Pavlovnu.

Одговорни уредник Никола Б. Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. — „Макарије“ А. Д. Земун.